

SEXUÁLNA ORIENTÁCIA AKO DÔVOD NA OCHRANU UTEČENCOV

Kontext

Smernice sú jedným zo spôsobov, ktorými Európska únia (EÚ) uplatňuje svoju zákonodarnú iniciatívu. Každá smernica EÚ musí byť prevedená do národného právneho poriadku každého členského štátu EÚ v stanovenom časovom období. V momente, keď sa tak stane, možno príslušnú smernicu EÚ považovať za prijatú.

Ak má ktorýkoľvek súd na národnej úrovni otázky ohľadom významu určitej smernice alebo rozsahu jej pôsobnosti, môže sa s konkrétnym prípadom obrátiť na Súdny dvor Európskej únie a požiadať ho o výklad či názor.

V tomto prípade išlo o Smernicu¹ z apríla 2004 „o minimálnych štandardoch pre posudzovanie a uznávanie štátnych príslušníkov tretích krajín alebo osôb bez štátnej príslušnosti ako utečencov alebo ako osoby, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu a rozsah udelenej ochrany“ (2004/83/ES), inak známu aj ako Kvalifikačná smernica stanovujúca minimálne kritériá, ktoré by členské štáty EÚ mali zaviesť v oblasti prijímania utečencov.

Kvalifikačná smernica stanovuje dôvody, ktoré konkrétna osoba môže uviesť v žiadosti o udelenie štatútu utečenca, napríklad prenasledovanie na základe jej skutočného alebo vnímaného rasového pôvodu, náboženstva alebo národnosti. Zároveň uvádza kritériá pre prenasledovanie z dôvodu „príslušnosti k určitej spoločenskej skupine“, pre ktorú nejestvuje striktná definícia.

Prípad

V danom prípade išlo o udelenie štatútu utečenca trom homosexuálnym osobám pochádzajúcim zo Sierry Leone, Ugandy a Senegalu, ktoré žili v Holandsku. V Sierr Leone, Ugande aj Senegale boli v tom čase v platnosti trestné zákony postihujúce homosexualitu, podľa ktorých takýmto osobám hrozilo doživotné väzenie, trest smrti, respektíve päťročné väzenie.

Všetky tri osoby požiadali holandské úrady o udelenie štatútu utečenca avšak ich žiadosti boli zamietnuté, čo následne viedlo k sporu medzi vládnyimi orgánmi a žiadateľmi o azyl o to, či trestné postihovanie homosexuality v krajine pôvodu žiadateľov zakladalo dôvod na ich ochranu a právo požiadať o štatút utečenca v súlade s holandskými zákonmi implementujúcimi Kvalifikačnú smernicu.

Žiadatelia sa v prípade odvolali na Holandskú štátnu radu (v Holandsku ide o najvyššiu súdnu inštanciu pre napadnutie rozhodnutí verejných orgánov), ktorá prípad postúpila na Súdny dvor

¹ eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l33176

Európskej únie, aby jej tento umožnil pochopiť:

1. Či štátnych príslušníkov tretích krajín s homosexuálnou orientáciou možno považovať za príslušníkov „určitej spoločenskej skupiny“?
2. Ak áno, do akej miery sa od takýchto osôb očakáva, aby utajovali svoju sexuálnu orientáciu alebo preukazovali zdržanlivosť pri verejnom prejavovaní svojej sexuality, aby sa tak vyhli prenasledovaniu?
3. Či postihovanie takýchto prejavov zakladá prenasledovanie v súlade so Smernicou?

Rozhodnutie

Pred zverejnením svojho výkladu príslušnej smernice preskúmal Súdny dvor Európskej únie medzinárodné, európske a národné právo, predovšetkým Dohovor o právnom postavení utečencov z roku 1951, medzinárodné právo týkajúce sa ľudských práv, Chartu základných práv Európskej únie a národnú legislatívu platnú v Holandsku ako aj v iných členských štátoch.

V novembri 2013 Súdny dvor Európskej únie rozhodol, že v súlade s Kvalifikačnou smernicou možno sexuálnu orientáciu považovať za dôvod oprávňujúci žiadať o udelenie štatútu utečenca v členských štátoch EÚ. Zároveň vyhlásil, že na to, aby osoby mohli byť považované za príslušníkov „určitej spoločenskej skupiny“, musia spĺňať dve podmienky:

- zdieľať vrodené charakteristiky, t.j. spoločný pôvod, ktorý je nemenný; a
- vykazovať znaky odlišnej totožnosti v príslušnej krajine pôvodu.

Súdny dvor Európskej únie uznal, že sexuálna orientácia konkrétnej osoby je vrcholne zásadnou súčasťou jej totožnosti a že v krajinách, kde trestný zákon odsudzuje ba dokonca postihuje homosexualitu, musia byť osoby, ktoré sa samy identifikujú alebo sú úradmi identifikované ako homosexuáli, vnímané ako príslušníci určitej spoločenskej skupiny.

Sudcovia Súdneho dvora Európskej únie v rozhodnutí zároveň uviedli, že sexuálna orientácia je natoľko zásadnou pre totožnosť konkrétnej osoby, že od nej nemožno vyžadovať, aby ju skrývala alebo jednala diskretné len aby sa vyhla prenasledovaniu.

Posúdenie

Z tohto rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie pre členské štáty EÚ vyplynula potreba novelizovať svoje pravidlá pre udeľovanie azylu a uviesť ich do súladu s Kvalifikačnou smernicou, čím sa osoby s odlišnou sexuálnou orientáciou stali oprávnenými žiadať o udelenie štatútu utečenca, najmä v prípadoch, ak im platný trestný zákon bráni v slobodnom prejavovaní vlastnej sexuality.

Nemenej dôležitým aspektom tohto rozhodnutia bolo, že odstránilo akúkoľvek možnosť na

zamietnutie žiadostí o udelenie štatútu utečenca z dôvodu, že žiadatelia mohli svoju sexualitu utajovať, aby sa vyhli prenasledovaniu, čo bolo zvyčajnou praxou v mnohých členských štátoch EÚ.²

This project is funded by the Fundamental Rights and
Citizenship programme of the European Union

CITIZENRIGHTS
A project by European Alternatives

² <https://www.boell.de/en/2014/03/11/ecj-recognises-homosexuality-grounds-asylum>